BLIV EN DEL AF UNESCO-FAMILIEN I DANMARK

UNDERVISNINGS
MINISTERIET

BLIV EN DEL AF UNESCO-FAMILIEN I DANMARK
Maj 2019

Tekst:
Dorthe Chakravarty

Redaktion:
Den danske UNESCO-nationalkommission og
Danmarks permanente UNESCO-delegation i Paris

ISBN nr.:
978-87-603-3234-0 (trykt udgave)
978-87-603-3233-3 (www.udgave)

Grafisk tilrettelæggelse:
Presse- og Kommunikationssekretariatet, Undervisningsministeriet

Illustrationer:
Henriette Mørk

Fotograf:
Foto: Colourbox, side 11, 14
Side 6: Nationalpark Vadehavet. Fotograf: Tandrup Naturfilm
Side 8: Hotel Alsik i Sønderborg. Fotograf: Timo Battefeld/ Jysk Fynske Medier / Ritzau Scanpix
Side 13: Kolding. Fotograf: Kolding Kommune
Side 17: Lammefjord: Fotograf: Claus Starup
Side 19: Ordrup Næs. Fotograf: Claus Starup
Side 20: Søstrehus Christiansfeld. Fotograf: Christiansfeld Centret
Side 23: Fotograf: Ulrik Jantzen
Side 25: Etnografisk samling. Fotograf:Kasper Løftgaard / Politiken / Ritzau Scanpix
Side 29: Fotograf: Ulrik Jantzen
Side 32: Argonaut octopus eggcase shell. Fotograf: Gilles Mermet / Science Photo Library / Ritzau Scanpix
Side 34: Kvindelig forsker. Fotograf: Stig Stasig / BAM / Ritzau Scanpix

Tryk: PRinfoTrekroner A/S

Publikationen kan hentes på www.unesco.dk

På www.unesco.dk finder du mere information, kontaktpersoner og links til de omtalte UNESCO-formater.

Bliv en del af UNESCO-familien!

I Danmark har vi syv steder med kultur- og naturarv, der står opført på Verdensarvslisten, og tæller vi hele Rigsfællesskabet med, har vi i alt ti steder. Det er noget at være stolt af. Men UNESCO er meget mere end verdensarv. Det er også geoparker, biosfæreområder, netværk af byer, forskning og meget mere, som bidrager til stærke lokale miljøer og en bæredygtig udvikling.

UNESCO-sekretariatet får mange spørgsmål om UNESCO's arbejde i Danmark: Hvorfor samler et UNESCO-biosfæreområde aktører i et lokalt fællesskab? Hvordan påvirker en UNESCO Global-geopark en kommunes fremtid? Og kan en UNESCO Lærende By virkelig løfte den faglige kvalitet inden for dagtilbud og skoleområde?

Alt det og meget mere kan du blive klogere på, hvis du læser videre. Bliv en del af UNESCO-familien i Danmark giver dig et overblik over, hvor du finder UNESCO i Danmark, og eksempler på, hvordan UNESCO gennem sit arbejde skaber stolthed, lokalt engagement og værdi for kommuner, lokalsamfund, skoler, forskningsmiljøer og virksomheder.

UNESCO indgår gerne partnerskaber med civilsamfund, den private sektor, fonde, forskningsinstitutioner, kommuner, regioner og statslige institutioner, som vi deler værdier med. En vigtig dimension i alle former for samarbejde og partnerskaber, som UNESCO indgår i, er at styrke de unges stemmer og at fremme ligestilling. Stærke samarbejder er vejen frem mod en bæredygtig verden.

UNESCO-sekretariatet er din indgang til information og faglig sparring om de mange muligheder og etablering af partnerskaber.

UNESCO-sekretariatet
Undervisningsministeriet
Frederiksholms Kanal 21
1220 København K
Tlf. 3392 5000
Mail: unesco@uvm.dk

UNESCO
– en del af noget større

***De danske UNESCO-udpegninger** er en del af den store UNESCO-familie som findes over hele verden.*

205 UNESCO Lærende Byer
186 UNESCO Kreative Byer
686 UNESCO Biosfæreområder
140 UNESCO Globale Geoparker
1092 UNESCO Verdensarvssteder
11.500 Verdensmålsskoler
743 UNESCO Chairs knyttet til universiteter
112 UNESCO Centre knyttet til uddannelse

Indhold

UNESCO på kortet 4-5

Det betyder noget at få UNESCO-stemplet 7

UNESCO Lærende Byer – livslang læring er byernes fremtid 9

UNESCO Kreative Byer – design er mere end moderigtige bukser 11

UNESCO Biosfæreområder – mennesker og natur i balance styrker lokalsamfund 15

UNESCO Globale Geoparker – gulerødder, landskaber og kunst skaber bæredygtig fremtid 17

UNESCO Verdensarv i Danmark – steder med global betydning 21

UNESCO Verdensmålsskoler – unges vej mod en bæredygtig verden 23

UNESCO Samlingerne – virkelige ting slår internettet 25

UNESCO Chair – retten til kultur og videnskab er afgørende for menneskers liv og praksis 27

UNESCO Center – problembaseret læring skaber globale løsninger 29

UNESCO havforskning – havet er nøglen til alt liv 31

L'ORÉAL-UNESCO priser – sammen om ligestilling i forskningens verden 35

UNESCO og verdensmålene 37

Tre spørgsmål og svar om UNESCO 38

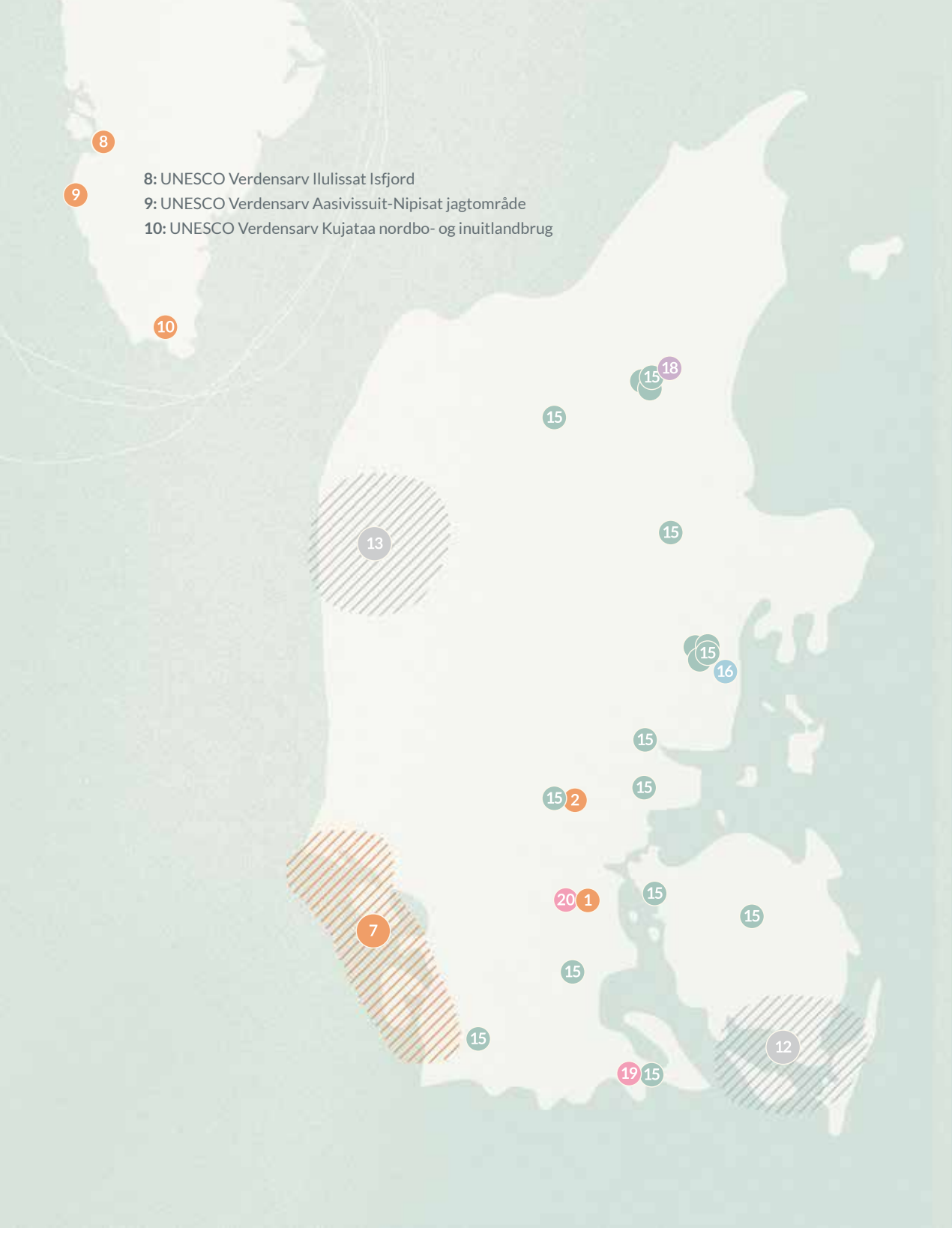

8: UNESCO Verdensarv Ilulissat Isfjord
9: UNESCO Verdensarv Aasivissuit-Nipisat jagtområde
10: UNESCO Verdensarv Kujataa nordbo- og inuitlandbrug

UNESCO på kortet

- UNESCO Lærende Byer og Kreative Byer
- UNESCO Global Geopark
- UNESCO Biosfæreområde
- UNESCO *Kommende* Global Geopark
- UNESCO Verdensmålsskoler
- UNESCO Verdensarv
- Videnskabsaktiviteter
- UNESCO Samlingerne

1: UNESCO Verdensarv Christiansfeld / **2:** UNESCO Verdensarv Jelling-monumenterne
3: UNESCO Verdensarv Kronborg / **4:** UNESCO Verdensarv Parforcejagtlandskabet i Nordsjælland
5: UNESCO Verdensarv Roskilde Domkirke / **6:** UNESCO Verdensarv Stevns Klint
7: UNESCO Verdensarv Vadehavet / **11:** UNESCO Global Geopark Odsherred / **12:** UNESCO Global Geopark Sydfynske Øhav (under forberedelse) / **13:** UNESCO Global Geopark Vestjylland (under forberedelse) / **14:** UNESCO Biosfæreområde Møn / **15:** UNESCO Verdensmålsskoler
16: UNESCO Samlingerne, Moesgaard Museum / **17:** UNESCO Chair, kulturelle rettigheder, Københavns Universitet / **18:** UNESCO Center, problembaseret forskning, Aalborg Universitet
19: UNESCO Lærende By, Sønderborg
20: UNESCO Kreativ By, Kolding

„Borgerne i Vadehavsområdet føler sig i stigende grad stolte af at have verdensarv lige uden for døren.

Det betyder noget at få UNESCO-stemplet

Når et sted får status af UNESCO-udpegning, betyder det noget. På den positive side kan det handle om værdiskabelse i form af flere turister og nye arbejdspladser. På den mindre positive side kan det måske medføre nedslidning af sårbar natur og kommerciel udnyttelse. Vi ved ikke så meget om det, fordi der ikke findes et samlet overblik over, hvad en UNESCO-certificering rent faktisk betyder, og hvordan vi måler effekten af en certificering.

Stolt over at have verdensarv lige uden for døren

I UNESCO Verdensarv Vadehavet – som ligger i Nationalpark Vadehavet – har man i 2013 og 2017 undersøgt kendskabet til verdensarv og nationalpark blandt danskere generelt og hos områdets borgere.

Borgerne i vadehavsområdet føler sig i stigende grad stolte over at have verdensarv lige uden for døren. Udover viden om de lokale beboeres stolthed fortæller kendskabsundersøgelsen også om bekymring for området i form af forurening og turisternes påvirkning.

”Det er en viden som vi skal reagere på, og jeg tror ikke kun, det er os i Vadehavet, men alle Danmarks UNESCO-udpegninger, der vil have gavn af mere viden. Et overblik funderet på systematisk indsamling af data og konkrete cases vil give et solidt grundlag for at drøfte, hvordan Danmarks UNESCO-udpegninger bidrager – hver især og sammen – som et aktiv i bæredygtig udvikling af byer og lokalsamfund. Ligesom denne viden kan anvendes til at kvalificere vores daglige arbejde,” siger Peter Saabye Simonsen, sekretariatsleder i Nationalpark Vadehavet.

”

Gennem UNESCO får Sønderborg adgang til et dynamisk netværk af internationale byer og samfund.

UNESCO Lærende Byer
- Livslang læring er byernes fremtid

Med en visionær plan om at være førende inden for viden, uddannelse og energi og samtidig kvalificere byens borgere til livet i en globaliseret verden, var det oplagt for Sønderborg Kommune at søge om optagelse i UNESCO Global Network of Learning Cities i 2016. Det internationale netværk giver nemlig rammer og værktøj til, at byer og kommuner kan skabe bæredygtig udvikling baseret på livslang læring.

"Medlemskabet har betydet, at vi har lavet en plan for at løfte den faglige kvalitet inden for dagtilbuds- og skoleområdet. For eksempel har vi nu ekstra bemanding og to personer på i børnenes indskoling. Men vi gør mere end det. Vi kobler medlemskabet og arbejdet med livslang læring med vores kerneområder. Det skal ikke kun handle om det formelle uddannelsessystem, vi skal også hæve kompetencerne for dem, der er uden for arbejdsmarkedet. Det giver så god mening at være UNESCO Lærende By, så vi kan sende en masse dygtige mennesker ud på arbejdsmarkedet," siger Carsten Lund, der er vicekommunaldirektør i Sønderborg Kommune.

Tanken bag UNESCO Global Network of Learning Cities er, at mange byer står over for udfordringer i form af social inklusion, nye teknologier, kulturforskelle og miljømæssig bæredygtighed. I den udvikling er livslang læring og medborgerskab med til at ruste byerne til aktivt at skabe en fremtid, der kulturelt, økonomisk, miljømæssigt og socialt er bæredygtig. Livslang læring skal forstås bredt, og den lærende by skal aktivere civilsamfund, institutioner og erhvervsliv.

I Sønderborg arbejder de med bæredygtighed på tværs af kommunens forvaltninger, og de lokale samarbejdspartnere tæller uddannelsesinstitutioner, miljø- og klimaprojektet ProjectZero og private virksomheder som Danfoss. Og for erhvervslivet er der fordele ved at være en del af den lærende by:

”Det er med til at højne kvaliteten af livet i området, og det gør Sønderborg mere attraktiv, så det kan trække ny arbejdskraft til. Samtidig skaber det et grundlag for, at de unge, der søger ind på byens uddannelser, har lyst til at blive boende, når de er færdiguddannede. Værdien er, at det skaber vækst, som vi alle skal leve af på lang sigt,” fortæller Flemming Lynge Nielsen, der er Sustainability Director i Danfoss.

Hvad får din by ud af at blive Lærende By?

Livslang læring er byernes fremtid, og viden og læring fremmes ved politisk dialog, vidensdeling og partnerskaber. Gennem UNESCO Global Network of Learning Cities får byen adgang til et dynamisk netværk af internationale byer og samfund, der arbejder med livslang læring, medborgerskab og en bæredygtig fremtid. For at hjælpe medlemsbyerne med at måle fremskridt og omsætte politik til handling, har UNESCO udviklet 42 Learning Cities-nøgleelementer. De fungerer som en tjekliste med handlingspunkter, der hjælper medlemmerne med at opbygge en Lærende By. Der kan frit plukkes inden for de 42 områder, kommunen vil udvikle sig indenfor. For eksempel bedre miljø, mere vækst og mindre arbejdsløshed.

Hvad kræver det at blive medlem af UNESCO Global Network of Learning Cities?

Det koster ikke noget at blive medlem. Borgmesteren skal stå i spidsen for en samlet ansøgning, som skal indeholde en beskrivelse af, hvordan kommunen på baggrund af de 42 nøgleelementer vil udvikle sig som en Lærende By. Borgere, uddannelsesinstitutioner, virksomheder og civilsamfundsorganisationer skal være tænkt ind i strategien.

HOV! Er der ikke noget med en pris: UNESCO Learning City Award?

Jo, en Lærende by kan blive indstillet til at modtage UNESCO Learning Award. Prisen gives til de byer, der kan dokumentere, at de har leveret betydelige fremskridt som Lærende By. I 2019 har Sønderborg Kommune modtaget UNESCO Learning City Award for sit strategiske arbejde og stærke udvikling som Lærende By.

UNESCO Kreative Byer
– design er mere end moderigtige bukser

Kolding har design i sit DNA, for design skaber værdi i byens virksomheder, skoler, kommunale ydelser og kulturliv. I 2012 vedtog byrådet den første designvision for kommunen. Det var blandt andet på grund af den, at byen i 2017 blev en del af UNESCO Creative Cities Network. Design er mere end moderigtige bukser og gode stole, det er også en metodisk tilgang til produkt- og serviceudvikling, som skaber vækst og innovation og bidrager til det gode liv.

”Vi har blandt andet lavet et designdrevet forløb i kommunen omkring syge på dagpenge. Det hedder ”Min plan” og fokuserer på, hvordan borgere på sygedagpenge nemmere kommer igennem det til tider komplekse kommunale system. Vi vendte blikket fra os selv og kortlagde systemets veje set fra den sygemeldtes position. Nu har vi færre klager. De sygemeldte kommer hurtigere og mere værdigt tilbage på arbejdsmarkedet, og der udbetales færre ydelser,” fortæller Anette Kold, der er afdelingschef i Kolding Kommune.

Med design som drivkraft blev Kolding en del af UNESCO-netværket af Kreative Byer, som har til formål at styrke samarbejdet mellem byer, der har kreativitet (for eksempel design) som en strategisk faktor for bæredygtig udvikling. Byerne i netværket deler viden og erfaringer og understøtter udvikling af partnerskaber, der kan fremme kreativitet og kulturindustrier. Det betyder, at kommunen, borgere, skoler og virksomheder er aktive spillere i indsatsen.

UNESCO Kreative Byer giver styrke til kommunens arbejde lokalt, nationalt og internationalt, forklarer Thit Juul Madsen, der er direktør for D2i – Design to innovate, som er en medlemsbaseret designklynge, der skaber vækst i virksomheder gennem design:

”Netværket giver os adgang til at udveksle viden, erfaringer og styrke samarbejder lokalt og internationalt. Så udvikling lokalt får global rækkevidde. UNESCO er også et brand, der giver positiv opmærksomhed, som vi er stolte af.”

En af de virksomheder, der har arbejdet med at bringe design ind i drift og udvikling er Ledon, som er en familieejet virksomhed, der laver legepladser.

”Vi ville gøre vores virksomhed mere kreativ. Derfor har vi rykket udvikling, salg og marketing til Kolding for at være i en by, der arbejder aktivt med design. Gennem D2i har vi fået hjælp til innovation, produktions- og forretningsudvikling. Fra uddannelsesinstitutionerne får vi nu fat i de nyeste talenter, og fra kommunen får vi hjælp til at være det rigtige sted og komme ind i de rigtige netværk. Vi har nu haft rekordomsætning to år i streg,” siger Simone Donbæk, der er medejer af Ledon.

Skal din by være den næste UNESCO Kreativ By?

Koldings optagelse i UNESCO Creative Cities Network er resultatet af en langsigtet vision og et bredt strategisk samarbejde. Formelle krav til udnævnelsen inkluderede blandt andet en designstrategi, en selvstændig designenhed, værtskab for designarrangementer af international kaliber, tilstedeværelse af et designcentreret uddannelsesmiljø og designbaseret byudvikling.

HOV! Kan en Kreativ By kun arbejde med design?

Nej. UNESCO Kreative Byer har fokus på syv områder: Håndværk og husflid, mediekunst, film, design, gastronomi, litteratur og musik. Det betyder, at en kommune, der har strategisk fokus på ét af disse områder, kan søge om optagelse.

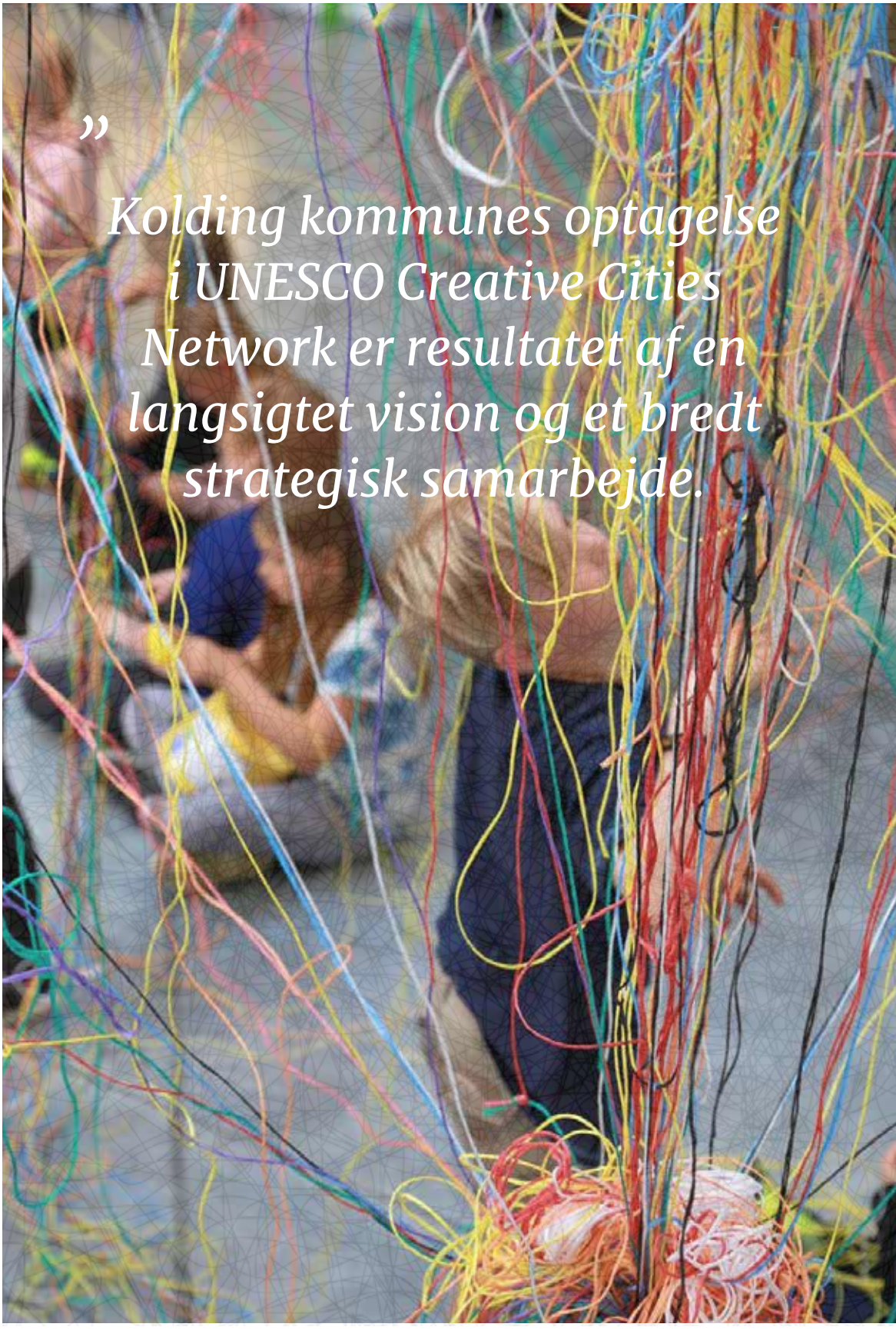

”Kolding kommunes optagelse i UNESCO Creative Cities Network er resultatet af en langsigtet vision og et bredt strategisk samarbejde.

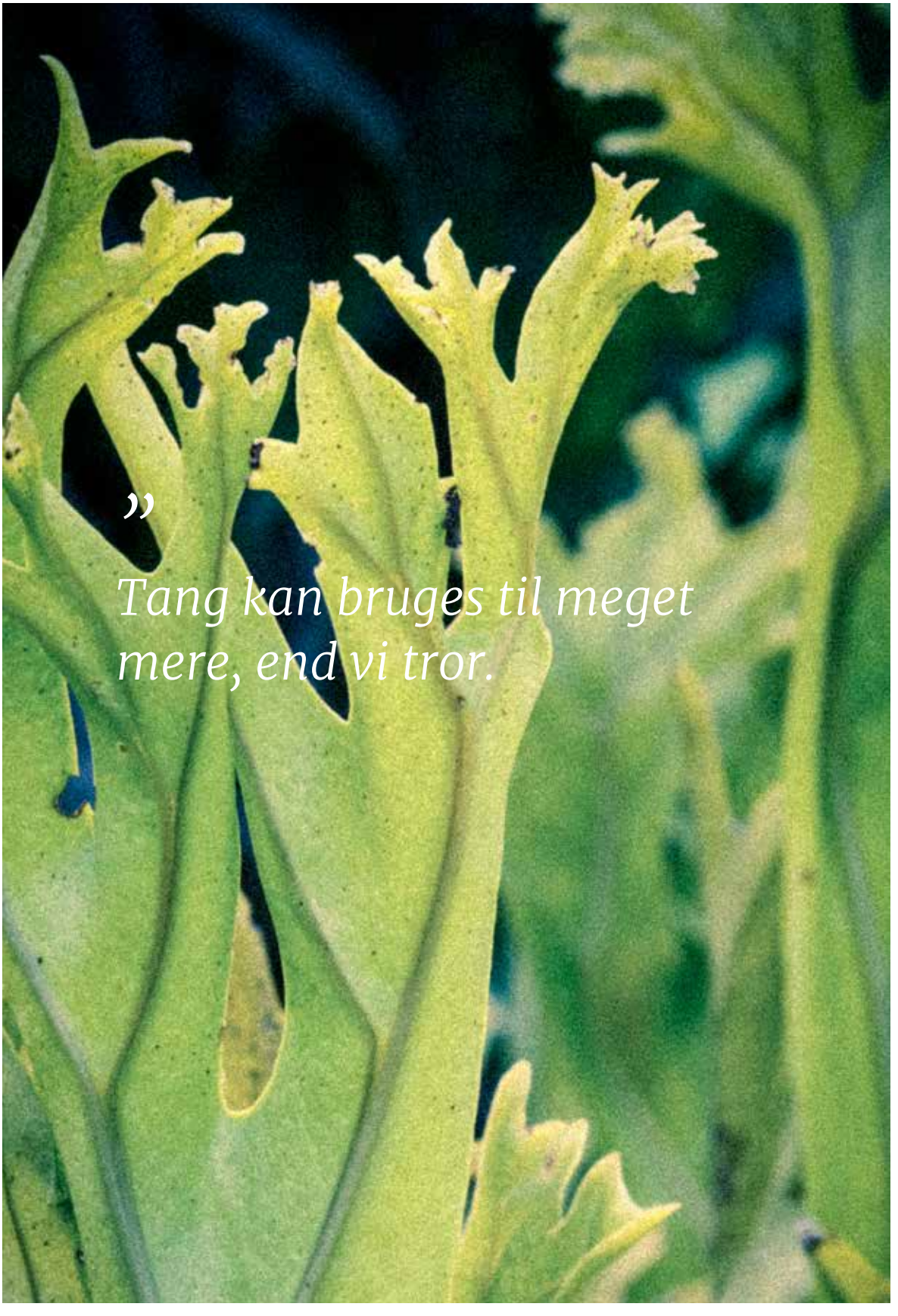

”

Tang kan bruges til meget mere, end vi tror.

UNESCO Biosfæreområde
– mennesker og natur i balance styrker lokalsamfundet

”Tang kan bruges til meget mere, end vi tror,” siger Kurt Schierup, der er tangfisker i Møn Tang. Han samler tang på stranden på Møn og de omkringliggende øer. Tangen ville ellers rådne, men efter forarbejdning kan den bruges til blandt andet vitamintilskud til heste, pudefyld og isolering af boliger.

Møn og de omkringliggende øer er som det første sted i Danmark udnævnt til UNESCO Biosfæreområde, og for et firma som Møn Tang har det ført til samarbejde med forskere, der kan lave data om tangens egenskaber. ”UNESCO-stemplet gør det nemmere at søge om fondsmidler og få støtte til det arbejde, der skal sikre udvikling og vækst,” fortæller Kurt Schierup.

Et andet sted på Møn mødes frivillige Møn-boere et par gange om ugen fra marts til oktober for at passe middelalderhaven, som blev etableret for år siden, og i dag fortæller historien om de munke, der i Middelalderen kom til Danmark og medbragte køkkenurter og lægeplanter.

”Biosfæreområdet samler mange forskellige aktører i et lokalt fællesskab, og når sekretariatet laver ture og holder møder, får vi skabt nye netværk, vi kan bruge i haven,” fortæller Lars J. Larsen, der er frivillig og formand for Foreningen Historiske Planter.

Tang og middelalderplanter er eksempler på de naturlige ressourcer, der har gjort egnen til biosfæreområde. Et biosfæreområde har til formål at samle borgere, virksomheder og institutioner, så der bliver skabt balance mellem mennesker og natur og skabt lokale løsninger for bæredygtig udvikling. Af den grund handler biosfæreområdet ikke kun om den berømte Møns Klint, men sætter fokus på Møns natur i al dens mangfoldighed.

Skal dit lokalområde også være UNESCO Biosfæreområde?

UNESCO Biosfæreområder er natur i verdensklasse og kendetegnet ved variere-de landskaber med artsrigdom af sårbare og truede dyre- og plantearter. Det er også kendetegnet ved, at de mennesker, der bor og arbejder i området, arbejder aktivt for at skabe balance mellem mennesker og natur. For at være en del af UNESCO's program Man and the Biosphere har man på Møn nedsat et sekretariat, og kommunen har vedtaget en femårig strategi for arbejdet. Der også lavet et ambassadørnetværk med frivillige og et erhvervsnetværk for virksomheder, så alle arbejder sammen om eksisterende og nye projekter.

Hov! Hvorfor er Møns Klint ikke UNESCO Verdensarv?

Møns Klint kunne godt være Verdensarv, men hvor udnævnelse til Verdensarv handler om at beskytte, bevare og udbrede kendskabet til en lokalitet, så har et biosfæreområde endnu et sigte. Biosfære Møn handler om meget mere end klinten, det handler om samspillet mellem mennesker og den unikke natur på land, i vandet og den uforstyrrede nattehimmel.

UNESCO Global Geopark
– gulerødder, landskaber og kunst skaber bæredygtig fremtid

Odsherred er Danmarks første UNESCO Global Geopark, og ifølge borgmester Thomas Adelskov er det en fantastisk anerkendelse af den sjællandske egn. ”Men det må ikke blive en sovepude,” siger han, når han fortæller, om det arbejde kommunen, borgerne og virksomheder lægger i geoparken.

For at blive godkendt som geopark skal egnens landskab og geologi være enestående. Istidslandskabet og den geologiske variation i Odsherred danner udgangspunkt for geoparkens tre temaer: kulturhistorien, kunsten og fødevarerne. I de store morænebakker dyrkede folk i bronzealderen solen, og det var her, Solvognen blev ofret. Landskabet og lyset har gennem tiden tiltrukket kunstmalere og kunsthåndværkere. Og Lammefjorden bliver kaldt Danmarks køkkenhave for sine mange gode grøntsager, blandt andet gulerødder, asparges og specialafgrøder.

”Hvor vi oprindeligt var tre sammenbragte kommuner, har vi nu fået en samlet fortælling om, hvad der tilsammen gør os til en særlig egn,” siger Thomas Adelskov, der også kan fortælle, at geoparken skaber beskæftigelse og vækst og dermed er en del af en bæredygtig udvikling. ”Når vi diskuterer erhvervsudvikling og andre konkrete indsatser, så bliver geoparken ofte brugt som en løftestang eller

som et spørgsmål, om en given indsats fremmer eller modarbejder FN's Verdensmål. Geoparken påvirker kommunens fremtid," fortæller han.

Dit lokalområde kan også blive UNESCO Global Geopark

Der er 140 UNESCO Global Geoparker i 38 lande. I Danmark er Odsherred den eneste geopark i Danmark, men yderligere to steder er aspiranter – Det Sydfynske Øhav og Vestjylland. For at blive UNESCO Global Geopark skal der blandt andet nedsættes et lokalt sekretariat og ansættes geofaglig kompetence. "Arbejdet evalueres løbende, og hvis en egn ikke performer, så bliver der uddelt et gult kort eller i værste fald et rødt," fortæller Thomas Adelskov, der ikke tøver med at anbefale andre egne at blive UNESCO Global Geopark: "Det kræver en indsats, men giver adgang til et internationalt og levende netværk af andre geoparker, der kan bidrage med idéer til handling og aktiviteter. Og vigtigst af alt: Det skaber stolthed og bæredygtighed i lokalområdet."

Hov! Hvad er forskellen mellem en Global Geopark og et Biosfæreområde?

Den bærende fortælling i en geopark er et områdes specifikke landskab – jordens fysiske struktur, aktiviteter som vulkaner og jordskælv, og jordens historie, for eksempel om de forskellige istider og om, hvordan de har ændret landskabet. I geoparker ser man på samspillet mellem landskab og mennesker og på, hvordan landskabet og geologien præger menneskers liv og udvikling for eksempel med hensyn til bosætning, produktion af fødevarer og den kultur som findes og til stadighed frembringes i området.

Biosfæren er det rum, hvor levende organismer kan trives her på kloden. I et biosfæreområde er samspillet mellem menneske og den levende natur, og bevarelse og sikring af biodiversitet i fokus. Biosfæreområder er modelområder for bæredygtig udvikling og udover naturbeskyttelse, har det også sigte på social og økonomisk udvikling for området. Fælles for geoparker og biosfæreområder er, at der er stor vægt på inddragelse af lokale aktører, på bæredygtighed i bred forstand og på et socioøkonomisk sigte.

„Biosfæreområder er modelområder for bæredygtig udvikling og udover naturbeskyttelse har det også sigte på social og økonomisk udvikling.

”

Verdensarv har handlet om bæredygtighed længe før, vi for alvor begyndte at tale om bæredygtighed.

Danmarks Verdensarv
– steder med global betydning

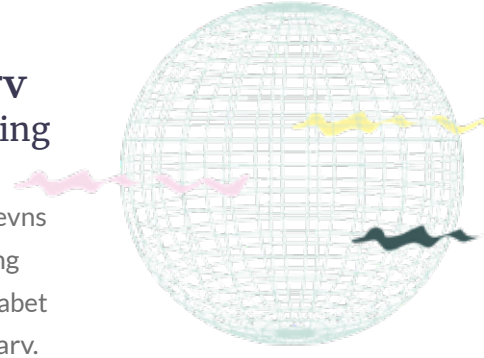

Roskilde Domkirke, Kronborg Slot, Stevns Klint, Vadehavet, Christiansfeld, Jelling Monumenterne og Parforcejagtlandskabet i Nordsjælland er UNESCO Verdensarv. De syv steder er langt mere end smukke seværdigheder på Danmarkskortet.

”Man kan næsten glemme Stevns Klints historie og værdi, for den klint har jo altid ligget, hvor den gør. Men når steder bliver udnævnt til verdensarv, så bliver det klart, at de her lokaliteter har global betydning og er umistelige for os alle,” siger chefkonsulent Bolette Lehn Petersen fra Slots- og Kulturstyrelsen, når hun skal forklare, hvad der er det særlige ved verdensarv.

At blive udpeget til at være verdensarv er en blåstempling af en lokalitets globale betydning, og det forpligter til at beskytte, bevare og udbrede kendskabet til stedet. Slots- og Kulturstyrelsen har ansvaret for det danske rigsfællesskabs arbejde med verdensarv, og dermed også for den grønlandske verdensarv: Kujataa nordbo- og inuitlandbrug ved randen af indlandsisen, jagtområdet Aasivissuit-Nipisat og Ilulissat Isfjord.

Danmark har tilsluttet sig Verdensarvskonventionen, som blev vedtaget i 1972. Den forpligter lande til at bevare den del af verdens kultur- og naturarv, som er umistelig for menneskeheden. Det skal gøres, så områderne bliver brugt og besøgt, uden at det medfører nedtrampning og slitage på omgivelserne og lokalmiljøet. Alle, såvel turister som dem, der bor i området, skal have noget godt ud af stedet.

”Verdensarv har handlet om bæredygtighed længe før, vi for alvor begyndte at tale om bæredygtighed,” forklarer Bolette Lehn Petersen, ”vi skal beskytte og be-

vare, så vi kan overdrage stederne til kommende generationer." Især i de senere år er der kommet meget fokus på bæredygtig turisme. Altså at der tænkes i, hvordan de besøgende kan bidrage til stedernes bevaring, og hvordan man kan tænke lokale forhold ind i øget vækst omkring verdensarvsstederne.

Verdensarv er ikke kun for turister. Det er også kultursteder, der kan være med til at skabe levende undervisning i og uden for klasseværelserne. Roskilde Gymnasium har haft en klasse på udveksling i Libanon, hvor eleverne arbejdede med værdien af verdensarv. I Libanon så de danske elever Byblos, som er verdens ældste beboede by, og den libanesiske klasse fik oplevelsen af Roskilde Domkirke. Kongernes Jelling bliver brugt til at give skoleelever forståelse for, hvordan magt helt fysisk kan struktureres.

Hvordan fik Rigsfælleskabet sine ti verdensarvssteder?

UNESCO har udnævnt over tusinde steder i verden til verdensarv. En optagelse på UNESCO's Verdensarvsliste forudsætter, at stedet først indgår på tentativlisten, som består af forslag inden for kultur- og/eller naturarv, som er blevet accepteret og godkendt af kulturministeren. En plads på tentativlisten giver ikke automatisk adgang til Verdensarvslisten. Det er UNESCO's Verdensarvskomite, som træffer beslutningen ud fra en lang række krav og kriterier om forskning, beskyttelse, forvaltning og formidling.

Verdensmålsskoler
– unges vej mod en bæredygtig verden

Kevin Strømman Nielsen fra Juelsminde Skole synes, at FN's Verdensmål 14 om livet på havet er det vigtigste verdensmål, for rent vand skaber en god fremtid for os alle. På Roskilde Gymnasium har Frederikke Jakobsen svært ved at vælge ét vigtigt mål blandt de 17 mulige: "De er alle så vigtige, men skal jeg vælge, skal det være det med stop sult."

> *"Det er vigtigt at vide, at man har et globalt ansvar og er en del af en klode på tværs af landegrænser*

Kevin Strømman Nielsen går i 9. klasse, og Frederikke Jakobsen går i 2.g. Hver dag møder de ind til en undervisning, der på en eller anden måde inddrager verdensmålene. De går nemlig på en af de 30 danske verdensmålsskoler, der deltager i UNESCO's verdensomspændende skolenetværk med fokus på undervisningsforløb og materialer, der sætter globalt medborgerskab og bæredygtig udvikling på elevernes og lærernes skema.

UNESCO Verdensmålsskoler er en del af det verdensomspændende skolenetværk UNESCO Associated Schools Project Network med 11.500 skoler og uddannelsesinstitutioner i 182 lande. Alle skoler er forpligtet til at arbejde med glo-

balt medborgerskab og bæredygtig udvikling, og Kevin Strømman Nielsen er ikke i tvivl om, hvad det betyder:

”Sortering af affald og stop af madspild gør en forskel og er med til at styrke det globale medborgerskab, og det gør, at vi når tættere på bæredygtige klimamål.” På gymnasiet i Roskilde er der etableret Grøn Skole for eleverne, hvor de kan arbejde med lokale projekter inden for bæredygtighed. Den 1. marts er Verdensmålsdag, hvor al undervisning handler om verdensmålene, og når eleverne begynder i 1.g. arbejder de i to dage med de 17 mål, der skal skabe en bedre verden.

At gå på verdensmålsskoler har givet de to elever venskaber og forbindelser uden for deres skoler. De har rejst og modtaget besøg af elever fra andre lande. ”Det er vigtigt at vide, at man har et globalt ansvar og er en del af en klode på tværs af landegrænser. Det globale medborgerskab stopper ikke ved den danske grænse og Europa,” siger Frederikke Jakobsen.

Skal din skole også være verdensmålsskole?

I Danmark er der på nuværende tidspunkt 34 uddannelsesinstitutioner i netværket: 15 grundskoler, 1 efterskole, 16 gymnasier, 1 erhvervsskole og 1 University College. Som UNESCO Verdensmålsskole forpligter man sig til at udvikle undervisning med udgangspunkt i verdensmålene og lave undervisning, der fremmer bæredygtig udvikling og/eller globalt medborgerskab. Det er emner, der er knyttet til faglige tematikker som interkulturel kompetence, menneskerettigheder, klima og miljø. Verdensmålsskolerne opfordres til at oprette et UNESCO Verdensmålsråd, hvor eleverne er repræsenteret og har demokratisk indflydelse, og det bliver anbefalet at danne partnerskaber med danske og udenlandske UNESCO-skoler, så skolerne kan dele viden og erfaringer.

UNESCO Samlingerne
– virkelige ting slår internettet

Birgitte Rønning er dansklærer på Sønderlandsskolen i Holstebro og har sammen med sine elever i fjerde klasse arbejdet med en af UNESCO Samlingernes kasser med etnografiske genstande fra Mexico. ”Det giver en helt anden ægte oplevelse for børnene at stå med et stykke tøj eller en maske. De kan selvfølgelig google sig til det hele, men når de står med virkelige ting, sker der noget helt særligt,” forklarer hun.

> ”
> *De kan selvfølgelig google sig til det hele, men når de står med virkelige ting, sker der noget helt særligt*

På Sønderlandsskolen har lærere og elever arbejdet med de dødes verden i Mexico, og skolen har også haft projekter om Brasilien. UNESCO Samlingernes kasser kan lånes på Moesgaard Museum og er et undervisningstilbud, hvor eleverne må røre, lugte, se, lytte og forholde sig aktivt til genstandene. Ved at låne en kasse får eleverne mulighed for på en håndgribelig måde at arbejde med størrelser som internationalisering, globalisering og tredjeverdensforhold.

De 28 samlinger, der i øjeblikket kan lånes, er indsamlet i forskellige lande, og rummer udover genstande også film, musik, billeder, baggrundstekster og forslag til temaer, som skolerne kan arbejde med. Kasserne bliver udlånt cirka 150 gange

om året. Det betyder, at cirka 13.000 børn, unge og voksne årligt får oplevelsen af en UNESCO samling. Dertil er omkring 30 undervisere fra alle niveauer på kursus, hvor de lærer at bruge UNESCO Samlingerne.

I 2017 vandt UNESCO Samlingerne Dansk Etnografisk Forenings Formidlingspris 2017.

Birgitte Rønnings elever har lavet skriftlige opgaver om Mexico, og de har tegnet nogle af tingene i samlingen, hvilket gav en god taktil oplevelse, da eleverne i den forbindelse både skulle se og røre ved genstandene. En særlig oplevelse fik børnene, da de skulle udsmykke en væg med mexicanske motiver", siger hun og fortæller, at de også har lavet små udstillinger, hvor eleverne kunne røre ved og læse om tingene.

Alle kan bruge samlingerne

Efter at have tegnet et årsabonnement til 595 kroner og haft en underviser på kursus, kan uddannelsesinstitutioner som børnehaver, daghøjskoler, gymnasier og erhvervsskoler i hele landet låne kasserne gratis i en periode. I visse tilfælde skal der betales fragt. Indholdet af kasserne kan bruges aktivt i undervisningen, og der kan laves udstillinger, så alle kan opleve det spændende materiale.

Hov! Er UNESCO Samlingerne det samme som UNESCO Immateriel Kulturarv?

På en måde. Når samlingerne gør det uhåndgribelige håndgribeligt, så er det en måde at give forståelse for immateriel kulturarv, som – og det er vigtigt – ikke er kulturarv som Jelling eller naturarv som Stevns Klint. Immateriel kulturarv er ikke bygninger eller naturområder, men derimod levende kultur som samlivsformer, traditioner, viden og kunnen som vi udøver og videregiver til næste generation. Det er den viden, eleverne får med sig, når de har haft fingre i en UNESCO samling.

Det er Dansk Folkemindesamling ved Det Kgl. Bibliotek, som har ansvaret for at forvalte UNESCO's 2003-konvention, der sikrer den immaterielle kulturarv i verden. Det sker blandt andet igennem dokumentation, forskning og formidling. De modtager også løbende forslag fra foreninger, privatpersoner og organisationer til, hvad der skal på listerne med eksempler på levende kultur.

UNESCO Chair

– retten til kultur og videnskab er afgørende for menneskers liv og praksis

I 2017 fik Københavns Universitet sin første UNESCO Chair. Den gik til professor Helle Porsdam. Hun arbejder med kulturelle rettigheder, som er alle menneskers ret til adgang til uddannelse, til at deltage i kulturlivet og til at nyde fordel af videnskaben og dens produkter. Kulturelle rettigheder handler også om forfatteres, kunstneres og videnskabsfolks ret til at arbejde frit.

”
Hvis vi på globalt plan begynder at tale om kulturelle rettigheder i et fælles forum og på en måde alle forstår, så er det et stort skridt mod et mere fredeligt internationalt samfund

”Hvis vi på globalt plan begynder at tale om kulturelle rettigheder i et fælles forum og på en måde alle forstår, så er det et stort skridt mod et mere fredeligt internationalt samfund,” siger Helle Porsdam, der gennem sin forskning blev opmærksom på, at UNESCO var en god platform til at profilere kulturelle rettigheder.

Helle Porsdam er på baggrund af sin forskning på Det Juridiske Fakultet og Saxo-Instituttet udnævnt til UNESCO Chair for en fireårig periode. Hun skal bidrage med viden og forskning om kulturelle rettigheder, der er skrevet ind i FN’s Verdenserklæring om Menneskerettigheder og i den Internationale Konvention om Økonomiske, Sociale og Kulturelle Rettigheder. Som UNESCO Chair er hun og Københavns Universitet med til at sætte den internationale dagsordenen. Det

handler om at skabe øget international bevågenhed om staters forpligtelser til at sikre et miljø, hvor videnskaben kan blomstre frit og bidrage til at løse vigtige globale samfundsudfordringer.

”UNESCO Chairs blev etableret i 1992 for at skabe et netværk, hvor der kunne drages nytte af universiteternes og videnskabsfolks ressourcer i forhold til UNESCO’s fokusområder, som er videnskab, kultur, uddannelse og kommunikation,” fortæller Helle Porsdam. Fra sin post som UNESCO Chair har hun blandt andet en UNESCO Chair-foredragsrække, der er åben for offentligheden, hvor forskellige spørgsmål debatteres. For eksempel: Har politikerne en forpligtelse til at lære af og lytte til forskningen? Bør ikke-eksperter være med til at sætte den forskningspolitiske dagsorden? Har den menige dansker selv et ansvar for at sætte sig ind i, hvad der sker i forskningens verden?

Der er i dag over 700 UNESCO Chairs fordelt på 116 lande, og på den måde går det verdensomspændende netværk og samarbejde på tværs af universiteterne og henover landegrænser og bygger broer mellem den akademiske verden og civilsamfundet. Din forskningsinstitution kan også stille skarpt på aktuelle samfundsudfordringer og levere nye forskningsresultater ved at trække på UNESCO’s standardsættende redskaber.

Hvad er FN’s Verdenserklæring om menneskerettigheder?

Den 10. december 1948 vedtog og offentliggjorde FN’s generalforsamling Verdenserklæringen om Menneskerettigheder. Artikel 27 i erklæringen er grundlaget for Porsdams arbejde. Den siger, at: ”Enhver har ret til frit at deltage i samfundets kulturelle liv, til kunstnydelse og til at blive delagtiggjort i videnskabens fremskridt og dens goder. Yderligere har alle ret til beskyttelse af de moralske og materielle interesser, der hidrører fra en hvilken som helst videnskabelig, litterær eller kunstnerisk frembringelse, som vedkommende har skabt.”

UNESCO Center

– problembaseret læring skaber globale løsninger

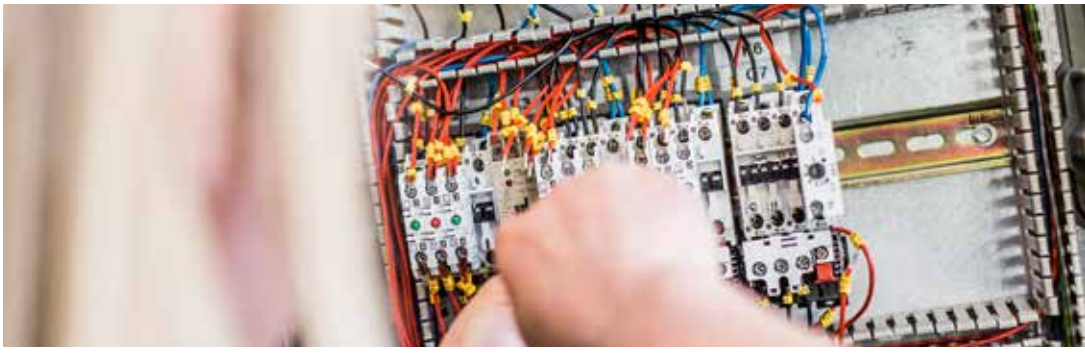

”Visionen for centret er, at flere unge med gode tekniske uddannelser skal kunne løse globale udfordringer

Siden etableringen af Aalborg Universitet i 1974 har ansatte og studerende arbejdet med problem- og projektbaseret læring (PBL), der tager udgangspunkt i en problemstilling, der bunder i virkelige forhold. Problemerne bliver analyseret i teams, som finder frem til konkrete løsninger. Den tilgang har givet universitetet en særlig international position inden for ingeniøruddannelser, hvor mange gerne vil lære at lave PBL, som har vist sig at være en brugbar måde at uddanne ingeniører på. Blandet andet er arbejdsgivere glade for at ansætte de færdiguddannede, da de er vant til at arbejde sammen og skabe brugbare løsninger. På den baggrund blev et UNESCO-center med den engelske titel UNESCO-Centre for Problem Based Learning in Engineering Science and Sustainability etableret ved Aalborg Universitet i 2013.

”Vores samarbejde med UNESCO handler om at få studentercentreret læring og bæredygtighed ind i uddannelserne og få det ind på en måde, så de ingeniører, vi uddanner, kan anvende det, de lærer, og dermed har lettere ved at gå ind i et arbejdsliv,” siger professor og centerleder Annette Kolmos.

Centret er knudepunkt for et globalt netværk inden for ingeniørvidenskab, design og bæredygtighed. Netværket afholder konferencer og formidler viden til hele verden. Det handler om kvalitetsudvikling af ingeniøruddannelser med henblik på at implementere den problembaserede undervisning rundt om i verden.

”Netop inden for ingeniørvidenskab er der brug for at kunne arbejde i teams, for stort set al teknologiudvikling er i dag baseret på samarbejde. Du skal selvfølgelig kunne klare den akademiske disciplin, men det er lige så vigtigt at kunne arbejde sammen med andre, for en enkeltperson er ikke ressource nok i sig selv,” fortæller Anette Kolmos.

Visionen for centret er, at flere unge med gode tekniske uddannelser skal kunne løse globale udfordringer. Ingeniørvidenskab, teknologi og innovation er med til at udvikle grøn og mere miljøvenlig teknologi, som er afgørende for globale udfordringer som klimaforandringer. Derfor arbejdes der med forskellige forskningsprojekter, og der bliver udgivet publikationer og afholdt workshopper og foredrag.

Hvordan bliver man et UNESCO Center?

UNESCO Centret i Aalborg udsprang af, at universitet tidligere har haft en UNESCO Chair. På baggrund af den position var det oplagt for såvel UNESCO som universitetet at søge om at blive et UNESCO Kategori 2-center. Det var en lang proces, der krævede Uddannelses- og Forskningsministeriets deltagelse og godkendelse.

UNESCO havforskning
– havet er nøglen til alt liv

”Havet er en af de væsentlige faktorer i reguleringen af jordens klima. Derfor er vi alle dybt afhængige af at forstå havet.

Siden 1990’erne har UNESCO’s Havforskningskommission IOC (International Oceanografic Committee) haft et programkontor på Københavns Universitet på grund af Biologisk Instituts særlige ekspertise på området. Her har centerleder Henrik Oksfeldt Enevoldsen sammen med universitets forskere været med til at sikre, at UNESCO’s Havforskningskommission har kunnet levere viden og data til medlemslandene og opbygge kapacitet i hele verden. Det handler kort sagt om at forbedre forvaltning, bæredygtig udvikling og beskyttelse af det marine miljø i medlemslandene. IOC har blandt andet etableret og koordinerer et advarselssystem for tsunamier. IOC har via sit center i Danmark i særlig grad udviklet og leveret kapacitet for overvågning af giftige alger for at beskytte fødevaresikkerhed, fiske- og skaldyrsopdræt samt kystturisme mod konsekvenserne af giftige alger.

”Havet er en af de væsentlige faktorer i reguleringen af jordens klima. Derfor er vi alle dybt afhængige af at forstå havet,” fortæller Henrik Oksfeldt Enevoldsen og påpeger, at havforskningen ikke kun har betydning for et lokalt dansk havmiljø: ”Der er kun ét hav og en planet. Selv om der er nationale og territoriale grænser, så hænger alle have og alle marineøkosystemer sammen. Vil vi fortsat have ét hav,

der kan være livsgrundlag for os alle og være kilde til både fødevarer og rekreation, så kræver det en global indsats."

Et tiår for havet

IOC har på vegne af hele FN ansvaret for forberedelsen af FN's Tiår for Havforskning for bæredygtig udvikling, som løber fra 2021 til 2030. I dén periode skal mest mulig viden og data gøres alment tilgængeligt, så flest muligt får kendskab til havets rolle for klimaet og bæredygtig udvikling. FN har valgt at fokusere på havforskning, fordi vi alle er afhængige af havets ressourcer. Havet leverer mad, arbejde, energi, rekreation og er med andre ord vitalt for menneskeliv og økosystemer. "Livet under vand" er et af de 17 verdensmål, som indgår i udviklingsdagsordenen for bæredygtig udvikling frem mod 2030. Kontakt IOC Centret i København for mere viden om arbejdet med FN's Tiår for Havforskning.

Danmark er en havnation

Danmark er en nation med væsentlige havinteresser, og havforskning er relevant for en række ministerier, som har berøring med havet og det marine miljø. Derudover er der forskellige havforskningsmiljøer på universiteter og i institutioner i Danmark. Det er Danmarks Meteorologiske Institut (DMI), der varetager Danmarks medlemskab af IOC, i forlængelse af instituttets kompetencer inden for klima og videnskaben om havet.

”Livet under vand er et af de 17 verdensmål, som indgår i udviklingsdagsordenen for bæredygtig udvikling frem mod 2030.

„

Det er et problem at få kvinder helt til tops i den akademiske verden, hvor vi mangler kvindelige topforskere og professorer, så det her er en mærkesag for os.

L'ORÉAL-UNESCO priser
– sammen om ligestilling i forskningens verden

Hvert andet år bliver tre unge, kvindelige forskere inden for naturvidenskab hædret med L'Oréal-UNESCO for Women in Science-prisen i Danmark. Sammen med æren følger en pris på 110.000 kroner. Bag prisen står tre aktører: L'Oréal, Videnskabernes Selskab og Den danske UNESCO-nationalkommission med en fælles vision om at fremme ligestilling i forskningens verden.

"Mange kvindelige forskere mangler rollemodeller, og det er en af de ting, vi skal ændre på, hvis vi vil skabe lighed i forskning.

Hvem, der modtager priserne, bliver afgjort af et bedømmelsesudvalg bestående af tre medlemmer af Videnskabernes Selskab, et medlem af Den danske UNESCO-nationalkommission samt L'Oréals forskningschef.

Præsident i Videnskabernes Selskab Mogens Høeg Jensen er ikke i tvivl om, hvad den akademiske institution får ud af partnerskabet. "Det er et sjovt samarbejde, og vi har ikke noget problem med at finde forskere til bedømmelsesudvalget, for alle vil gerne være med til at skubbe kvindelige forskere frem," fortæller han.

Når tre så forskellige parter som Videnskabers Selskab, L'Oréal og UNESCO har fundet sammen i et partnerskab, handler det om fælles målsætninger. L'Oréal Fonden, der økonomisk står bag prisen, har fokus på ligestilling, kvinder og velgørenhed, og for Videnskabers Selskab handler det naturligvis om videnskab. "Forskningen har brug for penge og for at promovere dygtige forskere. Det er et problem at få kvinder helt til tops i den akademiske verden, hvor vi mangler kvindelige topforskere og professorer, så det her er en mærkesag for os," siger Mogens Høeg Jensen.

I 2017 fik marinebiolog og seniorforsker Sofia Ribeiro den ene af de tre priser for sine undersøgelser af ændringerne i det marine liv og havisdækket i Arktis. For hende var prisen en stor anerkendelse, der også åbnede døre:

”Det bedste var faktisk, at jeg lærte de andre prismodtagere at kende, og vi har haft åbenhjertige dialoger om det at være kvindelige forskere. Jeg er også blevet klar over, hvor vigtigt det var for mig, at jeg havde kvindelige mentorer i begyndelsen af min karriere. De fik mig til at fortsætte, når jeg tvivlede på mit arbejde. Mange kvindelige forskere mangler rollemodeller, og det er en af de ting, vi skal ændre på, hvis vi vil skabe lighed i forskning,” siger Sofia Ribeiro.

En målsætning for prisuddelingen er at få gode rollemodeller blandt kvinder i naturvidenskabelig forskning frem i lyset og tiltrække flere kvinder til netop de naturvidenskabelige fagområder. For Mogens Høeg Jensen har UNESCO stor betydning i denne sammenhæng. ”UNESCO har jo ofte fokus på skolebørn, men det er også vigtigt, at der er fokus på eliteforskerne og deres arbejde. UNESCO-stemplet betyder seriøsitet, og det er vigtigt for at rykke de kvindelige forskeres videre arbejde,” fortæller han.

Siden 1998 har L’Oréal Fonden sammen med UNESCO arbejdet på at fremme kvinders videnskabelige karrierer ud fra en overbevisning om, at videnskab skal trække på alle talenter, og da verden har brug for videnskab, har videnskaben brug for kvinder. I løbet af de 21 år programmet har eksisteret, har det støttet mere end 3.000 unge forskere.

Danske forskere i verdensklasse: International Rising Talent

Hvert år uddeles der fra UNESCO’s hovedkvarter i Paris 15 L’Oréal-UNESCO For Women In Science International Rising Talent-priser til unge kvindelige forskere. Der er hvert år mere end 100 nominerede fra hele verden, og danske forskertalenter har indtil videre taget tre priser hjem.

UNESCO og verdensmålene

FN's medlemslande er blevet enige om 17 verdensmål, der skal sikre klodens bæredygtige udvikling frem mod 2030. UNESCO er udnævnt til at koordinere arbejdet med at indfri Mål 4: Målet om god uddannelse til alle. Arbejdet for dette og de øvrige mål sikres gennem samarbejde om videnskab, kultur, kommunikation og information. Verdensmålene er universelle og gælder for alle FN's medlemslande – fattige som rige. Den danske regering har lavet en handlingsplan for opfølgning på verdensmålene. Danske UNESCO-aktører bidrager med levende og konkrete eksempler på, hvordan verdensmålene udmøntes i Danmark via UNESCO-arbejdet. Så FN's verdensmål bliver til vores verdensmål.

UNESCO's arbejde inden for uddannelse dækker alt fra førskole over grundskole, ungdomsuddannelse til voksenuddannelse. UNESCO måler fremskridt på målet om god uddannelse gennem indsamling af data, der analyseres og bruges til politikudvikling verden over. Hvert år offentliggør UNESCO en rapport, der udover at levere ny statistik, analyserer udviklingen og kommer med anbefalinger til det fremadrettede arbejde. Uddannelsesaktører verden over bruger rapporten i deres daglige arbejde med at kvalificere uddannelse for bæredygtig udvikling og globalt medborgerskab.

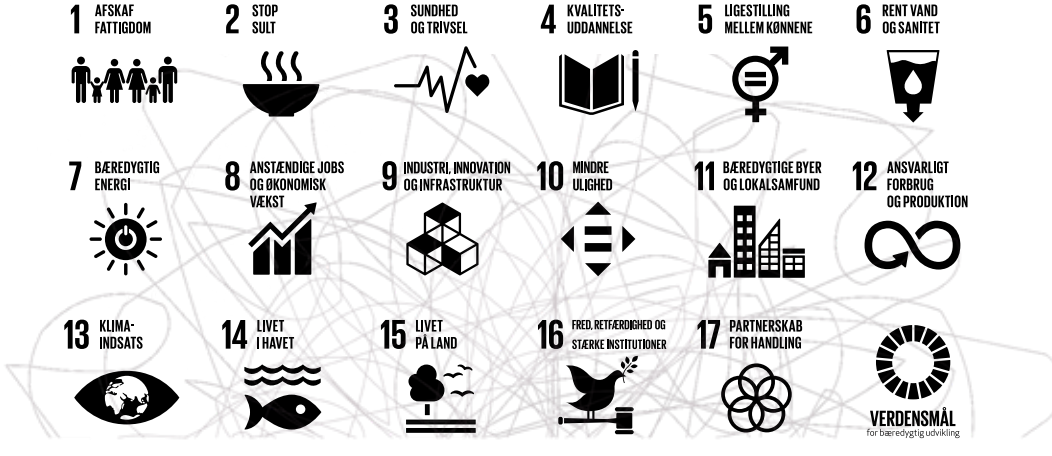

3 spørgsmål og svar om UNESCO

Hvad er UNESCO?

UNESCO er FN's organisation for uddannelse, videnskab, kultur, kommunikation og information. UNESCO blev oprettet den 16. november 1945. Danmark har været med helt fra starten. I dag er der 195 medlemslande og 11 associerede medlemslande, heriblandt Færøerne. De danske myndigheder, der i første række er involveret i UNESCO-arbejdet, er Udenrigsministeriet, Kulturministeriet, Uddannelses- og Forskningsministeriet og Undervisningsministeriet.

Hvad laver UNESCO?

UNESCO har fire fokusområder: uddannelse, videnskab, kultur og kommunikation. Danmarks engagement i UNESCO går på to ben. Det ene ben er rettet mod UNESCO-aktiviteter i Danmark. Det andet ben er rettet mod verden, hvor Danmark er med til at påvirke og tage ansvar. UNESCO som FN-organisation giver Danmark en platform til at samarbejde med andre landes regeringer om spørgsmål af global betydning, så vi trækker i fælles retning. Til at støtte dette arbejde har Danmark en permanent delegation i UNESCO's hovedkvarter i Paris, som gør en vigtig indsats for varetagelse af danske interesser og indflydelse.

Hvad er UNESCO-nationalkommission?

I følge UNESCO's forfatning bør organisationens medlemslande etablere nationalkommissioner, som skal danne bro mellem UNESCO og medlemslandet. Den danske UNESCO-nationalkommission skal stimulere interessen for UNESCO's værdier og målsætninger, være med til at skabe debat, sætte fokus på vigtige dagsordner og bidrage til den demokratiske dialog i Danmark. Derudover rådgiver nationalkommissionen den danske regering i UNESCO-spørgsmål og virker som bindeled mellem regering og civilsamfund inden for UNESCO's arbejdsområder. Nationalkommissionen består af medlemmer fra universiteter, uddannelsesinstitutioner, offentlige institutioner og ngo'er inden for UNESCO's kerneområder.